

Gyermekolvasó; Hangos könyv; Hátrányos helyzetű olvasó

Napjainkban világszerte intenzív törekvés a fogyatékos emberek hozzásegítése a normális életvitelhez. Ezen belül a fogyatékos gyerekekről való fokozott gondoskodás, az egyfajta pozitív diszkrimináció különösen fontos, hiszen tudatosított lehetőségeik szerint ők is hozzájárulnak majd az emberiség jövőjének alakításához.

Az ismertetett cikk hatósugara korántsem csak a vak gyerekek speciális ellátására terjed ki, hanem más fogyatékos gyerekkategóriákéra is. Ennek megfelelően esik szó a hangos könyvek kiadásáról, az „öregbetűs” könyvek iránti igények kielégítésének módjáról (Logos és Izoizdat kiadóról, speciális könyvtárak hangos könyveiről és a rádiós hangjátékok rögzítéséről), továbbá arról, hogy a fogyatékos gyerekek könyvtári ellátása felettébb eszközigenyes (felvevő és lejátszó berendezések).

Az oroszországi speciális könyvtárak közül a vako-kéi (71 van belőlük az országban) a legfejlettebbek és a legaktívabbak a módszertani segédletek kiadása vonatkozásában. De a többi érdekelt könyvtár is törekszik elősegíteni az ellátás színvonalának emelését és megteremteni az egyes fogyatékos kategóriák szerinti megfelelő szolgáltatásokat.

Külön kérdés a fogyatékos gyerekek ellátására specializálódó könyvtárosok kiképzése. Ez ui. felettébb komplex feladat. Egy-egy ilyen könyvtárosnak egyaránt pszichológusnak és pedagógusnak is kell lennie, képesnek arra, hogy az elébe kerülő helyzeteket elemezze és prognosztizálni tudja végkifejletüket.

A fogyatékos gyerekek ellátásában – természetesen – korántsem csak a specializált könyvtárak érdekeltek, hanem a nyilvános és iskolai könyvtárak is. 1996-ban konferencia tekintette át ezt a korántsem könnyű könyvtári feladatkört.

(Futala Tibor)

TÁJÉKOZTATÁSI RENDSZEREK

Hálózatok, regionális rendszerek

99/065

TELLER, Barbara: Bibliotheken in Internet. Eine Evaluierung der Qualität von Internet-Präsentationen deutscher Bibliotheken = NFD Inf. 49.Jg. 1998. 7.no. 415-419.p.

Könyvtárak az Interneten. Német könyvtárak Internetes bemutatkozásának értékelése

Felmérés [forma]; Hatékonyság; Könyvtárpropaganda; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat; Tudományos és szakkönyvtárak

A könyvtári Internet-oldalak minőségének vizsgálata már régóta esedékes volt. Egy felmérés során 173 német könyvtár honlapjait elemezték. Készült egy kritériumkatalógus is, de főleg a web-oldalak információtartalmára koncentráltak (közölnek-e alapvető és további fontos információkat, biztosítják-e a párbeszédet, közlik-e az elkészítés időpontját és a nyújtott szolgáltatásokat, tartalmazznak-e csatolásokat). Az értékeléshez pontozást vezettek

be. A karlsruhei HBZ-listán (<http://www.hbz-nrw.de/hbz/germlst/html>) található 270-ből választottak ki 173 könyvtárat, ezek között 60 volt a közművelődésiek, 82 tudományos könyvtárak és 31 a szakkönyvtárak száma.

Az alapvető információk, vagyis a név, cím és a nyitvatartási idő a web-oldalak több mint 90%-án volt olvasható; a szakkönyvtáraknál és a felsőoktatási könyvtáraknál ez kevésbé volt jellemző: ott az anyaintézmény honlapján volt a könyvtár, tehát nem ismételték meg a könyvtár címét is még egyszer. A közművelődési könyvtárak harmadánál, a tudományos könyvtárak kétharmadánál a többedik oldalra került a könyvtár címe.

A további információk közül az állományadatok fordulnak elő a leggyakrabban (70,7), míg az időszerű témák/hírek jóval kevesebbszer (47,7); ezt követik a használat szabályai (44,2) és a rendezvény-naptár (31,6). A közművelődési könyvtárak számára az állományadatok és a rendezvény-naptár, míg a tudományos könyvtárakban az időszerű témák (pl. a vizsgaidőszak módosított nyitvatartása) a fontosabbak. A szakkönyvtárak zömmel állományadatok közölnek.

A párbeszéd lehetőségét a közművelődési könyvtárak 53,3%-a kínálta elektronikus úton olvasóinak, míg ez az arány a tudományos könyvtárakban 74,4, a szakkönyvtárakban pedig 77,4%.

Az oldalak elkészítésének, illetve a frissítésnek az időpontját nem közölte a közművelődési könyvtárak 35%-a; az oldalak készítőjének nevét csak 58,3%-uk adta meg. A tudományos könyvtárak ellenben közlik a nevet e-postacímmel együtt (65,5%). Feltűnő a csatolások magas előfordulása a tudományos könyvtárak honlapjain; ezeken található a legtöbb szolgáltatás is. (Ezen a téren a közművelődési és a szakkönyvtárak rosszabb eredményt mutatnak – bár az előbbieknél is van jó ellenpélda – Köln).

A szolgáltatások kínálatának pontértékelését is elvégezték, mivel ez a web-oldalak legfontosabb eleme;

figyelembe vették a párbeszéd lehetőségének meglétét is. Itt is a tudományos könyvtárak vitték el a pálmát: 35,3 pontos átlagot értek el, elsősorban a nagyszámú hálózati OPAC-kal. A közművelődési könyvtárak mindössze 53,3%-ában volt csak egy-egy szolgáltatás látható (ez pontértékben – az összes könyvtárra vetítve 10,6). Ugyanez az érték a szakkönyvtárakban 18,4.

Felvetődött az a kérdés is, vannak-e a web-oldalaknak tipikus jellemzői az egyes könyvtártípusokban; a különbségek a célok és az olvasók eltéréseiből adódnak. Az értékelés során egy könyvtár maximum 152 pontot érhetett el, ez csupán egyetlen könyvtárnak, a düsseldorfi egyetemi és tartományi könyvtárnak sikerült. (Az átlagos pontszámok így alakultak: közművelődési könyvtárak 67,7, tudományos könyvtárak 90, szakkönyvtárak 71 pont.)

A következő tanulságok vonhatók le a vizsgálat alapján: kevesen indultak ki világos elképzelésből és a célközönség egyértelmű meghatározásából (ez a közművelődési könyvtárakra volt jellemző); csupán a tudományos könyvtárak látszanak a virtuális könyvtár felé haladni.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 3, 4, 14, 48, 55, 57, 60, 93

Könyvtártudományi tájékoztató

99/066

CODINA, Luis: Revistas digitales sobre documentación = Rev.Esp.Doc.Cient. 21.vol. 1998. 2.no. 215-219.p.

A dokumentáció digitális folyóiratai

Elektronikus publikáció; Folyóirat -könyvtári

A cikk a következő dokumentációs lapok elektronikus változatait ismerteti: *Ariadne* (www.ariadne.ac.uk), *BiblioTech Review* (www.biblio-tech.com), *Cuadernos de documentación multimedia* (www.ucm.es/info/multidoc/multidoc/revista/), *Cybermetrics* (www.cindoc.csic.es/cybermetrics/cybermetrics.html), *Current Cites* (sunsite.berkeley.edu/CurrentCites/), *D-Lib Magazine: The magazine of digital library research* (www.dlib.org), *First Monday* (www.firstmonday.dk), *Internet trend watch for libraries* (www.itwfl.com), *Issues in Science and Technology Librarianship* (www.library.ucsb.edu/istl), *Journal of digital information* (jodi.ecs.soton.ac.uk), *LIBRES: Library and Information Science Research Electronic Journal* (aztec.lib.utk.edu/libres) *Revista espanola de bibliología* (arcano.lib.surrey.ac.uk/~josema/reb/) és *Solaris* (www.info.unicaen.fr/bnu).

99/067

KIMMAGE, Dennis: Russian library journals since the fall of communism = *Solanus*. 12.vol. 1998. 99-112.p.

Az orosz könyvtári folyóiratok helyzete a kommunizmus összeomlása óta

Időszaki kiadvány -könyvtári

A könyvtári szakfolyóiratok az oroszországi társadalmi változásokat egyrészt tükrözik, másrészt maguk is részt aktív részesei. A szerző 1991-től vizsgálta a négy legfontosabb folyóirat, a *Biblioteka*, a *Bibliografia*, a *Naucnye i tehniczeskie biblioteki* és a *Bibliotekovedenie* sorsát.

A *Biblioteka* c. lap elődje a *Bibliotekar'* nagytekintélyű, befolyásos szerkesztő bizottsággal rendelkezett, a reformokat propagálta ugyan, de a kritikával óvatosan bánt. A címváltozástól kezdve egyre inkább elfordult a tradicionális szemlélettől. 1996-

ra saját kiadót alapított. Továbbra is a legnépszerűbb és legnagyobb példányszámú szaklap. Nagy teret szentel a történeti kérdéseknek, a korábban elhallgattatott könyvtárügyi személyiségek tevékenységének. Foglalkozik az információs szabadsággal, a könyvtárpolitika aktuális kérdéseivel, a könyvtári marketing, törvényhozás stb. problémáival. Becslések szerint a könyvtárosok 40%-a olvasza rendszeresen.

A *Bibliografia* (1992 előtt: *Sovetskaa bibliografia*), amely korábban az Orosz Könyvkamara lapja volt, anyagilag függetlenné vált. A *glasznosztj* időszakban sok vitatott kérdéssel foglalkozott: többek között az információhoz való hozzáférés, a politikai elnyomás, a cenzúra és a zárt anyag kérdéseivel. Rehabilitált bizonyos szerzőket és bibliográfusokat. Sok tabunak tekintett kérdést (pl. cserkészmozgalom, Gulag, orosz szocialistaellenes irodalom) tárgyalt szemlékben és bibliográfiákban. Elsőként állt ki a demokratikus elvek mellett a könyvtárügy területén. A korábbi hiányok pótlásán túl foglalkozik korszerű témákkal, köztük elméleti kérdésekkel. Előadások című rovatával a tankönyv-hiányt igyekezik enyhíteni.

A *Naucnye i tehniczeskie biblioteki* korábban főként a műszaki és természettudományi könyvtárosok lapja volt. A 80-as évek végétől intenzíven foglalkozott az információs szabadság, a könyvtárügyi igazgatási reform és a könyvtárosképzés megújításának kérdéseivel, a könyvtárügy politikai semlegességének kritériumaival. Új témák tárgyalását (piacgazdaság, térítések, vezetés, számítógépesítés, üzleti tájékoztatás) is felvállalta. Rendszeresen beszámol a külföldi könyvtárügy újdonságairól. Főként felsőoktatási és szakkönyvtárosok, oktatók és hallgatók, műszaki szakemberek olvassák.

A *Bibliotekovedenie* 1993 óta viseli ezt a címet. Korábban konzervatív lapnak számított. 1991-ben megújult a szerkesztő bizottsága, mára a szakmai véleménycsere fóruma lett, emellett jelentős terjedelemben foglalkozik történeti kérdésekkel. Leg-

utóbb nagy vitát váltott ki a háborúban zsákmányolt könyvtári anyagról szóló összeállítás.

Említésre méltó még a kisebb példányszámban megjelenő lapok közül az Orosz Könyvtári Egyesület hírlevele, a negyedéves eurázsiai könyvtári híradó. A külföldi könyvtárügyet mutatja be a következő két lap: *Bibliotekovedenie i bibliografija za rubezom* és a *Biblioteki za rubezom*, utóbbi a Külföldi Irodalom Össz-oroszországi Könyvtára speciális külföldi könyvtárügyi letéti gyűjteményének kiadványa. Ez a könyvtár szerkeszti a szakterület indexét is.

A szakemberek véleménye szerint ezek a lapok nem képesek az igényeket differenciáltan lefedni. Leggyakrabban a könyvtártörténetet, a gyermekkönyvtári munkát, a könyvtárszociológiát és a bibliográfiai képzést említették mint olyan területeket, amelyekkel újonnan létrehozott szakfolyóiratok foglalkozhatnának. Megfelelő teret kell kapjanak a külföldi tapasztalatok is.

(Hegyközi Ilona)

99/068

ZHANG, Yin: The impact of Internet-based electronic resources on formal scholarly communication in the area of library and information science: a citation analysis = *J.Inf.Sci.* 24.vol. 1998. 4.no. 241-254.p.

Az Interneten található elektronikus dokumentumok szerepe a formális tudományos kommuniká-

cióban a könyvtár- és tájékoztatástudomány terén: hivatkozásvizsgálat

Cikk; Elektronikus publikáció; Hivatkozásmutató; Könyvtártudományi szakirodalom; Számítógép-hálózat

Az Interneten lévő elektronikus források száma nagy ütemben gyarapszik, ennek ellenére még nem vizsgálták, hogy ezek milyen hatást gyakorolnak a formális tudományos kommunikáció egészére. Ez a tanulmány – az 1994-1996-os időszak könyvtártudományi publikációinak példáján – azt kutatja, mennyi elektronikus forrást használnak fel a formális tudományos kommunikációban. A szerző a hatás mérésére négy, hivatkozás-alapú mutatót javasol és használ. A hivatkozott e-források alapján megállapítható, hogy a könyvtártudományban a nyomtatott forrásokhoz viszonyítva az elektronikus források hatása csekély, és évről évre nem növekszik jelentős mértékben. A folyóiratok formátuma lényeges, mert az elektronikus folyóiratok gyakrabban hivatkoznak elektronikus forrásokra, mint a nyomtatott folyóiratok. Ám ha egy szerző egyszer már hivatkozik elektronikus forrásokra, akkor nincs lényeges eltérés az elektronikus hivatkozatok számában sem a formátum, sem az évek szerint. Ez azt mutatja, hogy jelenleg az elektronikus források hivatkozási jellemzői inkább az egyes szerzőktől, mint a folyóirat formátumától függenek.

(Autoref.)